

ЗАХТЈЕВ ЗА ДАВАЊЕ САГЛАСНОСТИ НА ИЗВЈЕШТАЈ О УРАЂЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Шифра за идентификацију дисертације: 1361/14

Шифра УДК (бројчано): 371.213.1

Web адреса на којој се налази извјештај Комисије о урађеној докторској дисертацији:
www.ffuis.edu.ba

СЕНАТУ УНИВЕРЗИТЕТА У ИСТОЧНОМ САРАЈЕВУ

Молимо вас да, у складу са чланом 149. Закона о високом образовању, (Службени гласник РС број 73/10, 104/11, 84/12, 108/13 и 44/15) дате сагласност на урађену докторску дисертацију:

Назив дисертације: *Улога одељенског старешине у реализацији педагошке функције ефикасне школе*

Научна област УДК (текст): Улога разредног наставника у руковођењу одјељењима или разредом

Презиме и име кандидата: **мр Александра Милошевић**

Ментор и састав комисије за оцјену дисертације:

1. Др Новак Лакета, редовни професор у пензији, Општа педагогија и Дидактика, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву, ментор;
2. Др Златко Павловић, редовни професор, Општа педагогија, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву;
3. Др Жана Бојовић, ванредни професор, Педагогија и дидактика, Учитељски факултет Ужице, Универзитет у Крагујевцу;
4. Др Бранка Ковачевић, ванредни професор, Дидактика, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву и
5. Др Биљана Сладоје Бошњак, ванредни професор, Општа педагогија, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву.

Главни допринос дисертације:

Основни допринос докторске дисертације *Улога одељенског старешине у реализацији педагошке функције ефикасне школе* може се сажети у неколико тачака: 1) Указивање на педагошко-васпитну улогу одељенског старешине коју неретко карактеришу ауторитарни и стихијски стил рада, као и формалистички приступ у реализацији педагошког рада. У условима друштвене кризе и поремећених вредности јавља се вредносна дезоријентисаност ученика због чега је објективно теже остваривати циљеве васпитног рада; 2) За успешно обављање сложених, одговорних и педагошки захтевних функција одељенског старешине нужно је предузети низ системских мера на плану: интензивирања васпитног рада школе, оспособљавања наставника, а будућих одељенских старешина, током њиховог припремања за наставнички позив; осмишљавања и реализације програма перманентног усавршавања и самоусавршавања одељенских старешина и побољшања статусног положаја наставничке професије; 3) Потребно да се утврде објективни ставови и мишљења ученика, родитеља и одељенских старешина о важним наставним питањима условила је и ово истраживање. Оно, уз слична, али из другог угла сагледана истраживања, је детаљније истражило и јасније преиспитало васпитно-педагошки рад одељенских старешина и потребу ученика и родитеља за интензивнијим васпитним радом и заједничким активностима. Упоређујући резултате овог са сличним истраживањима, кандидаткиња је указала на актуелност теме, на то колико се васпитни рад одељенских старешина мења током последњих неколико деценија у односу на подизање захтева према одељенским старешинама, али и очекивања родитеља којима је потребна помоћ у васпитању њихове деце и потребама ученика који се суочавају са недаћама савременог друштва.

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Презиме и име кандидата : мр Александра Милошевић

Назив завршеног факултета: Филозофски факултет Универзитета у Београду

Одсјек, група, смјер: Одсјек за педагогију

Година дипломирања: 1995.

Назив специјализације: -

Назив магистарске тезе: Стил рада савременог наставника као индикатор њихових професионалних компетенција

Научно подручје: Педагогија

Година одбране: 2014.

Факултет и мјесто: Филозофски факултет Пале

Објављени радови кандидата:

1. Аничих Љ. и Рогих А. (2006). Establishing of Communication Competence in System of Human Environment, *6th International Conference "Research and Development in Mechanical Industry" RaDMI 2006*, Budva, Montenegro, 13-17.September, Proceedings on CD-ROM, ISBN-10 86-83803-21-X and ISBN-13 978-86-83803-21-7

2. Стаматовић, Ј. и Рогих, А. (2008). Праћење и евалуација стручног усавршавања наставника, *Иновације у настави*, 1, 98-110.

3. Стаматовић, Ј. и Милошевић. А. (2014). Истраживачка улога педагога у савременој школи, У Зборнику радова: *Идентитет професије педагог у савременом образовању*; Београд: Филозофски факултет, 63-70.

4. Милошевић А. (2014). Стил рада савременог наставника. *Зборник радова*, 16. Ужице: Учитељски факултет Универзитета у Крагујевцу, 373-384.

5. Милошевић А. (2015). Социјална дистанца ученика од наставника у старијим разредима основне школе. *Учитељ*, 119-132.

6. Стаматовић, Ј. и Милошевић, А. (2017). Место и реализација васпитних програма у савременој школи, *Зборник радова*, 20(19), Ужице: Учитељски факултет Универзитета у Крагујевцу, 9–20.

7. Милошевић А. (2018). Улога невербалне комуникације у реализацији педагошке функције предшколске установе. *Зборник радова са Тринаесте конференције „Васпитач у 21. веку“*, 17. Алексинац: Висока школа за васпитаче струковних студија, 213-221.

Кандидаткиња је објавила и једну монографију:

- Милошевић Александра (2015): *Стилови рада савременог наставника*. Ужице: Регионални центар за професионални развој запослених у образовању.

Назив и сједиште организације у којој је кандидат запослен: Висока школа за васпитаче струковних студија у Алексинцу

Радно мјесто: Предавач

Потврђујемо да кандидат испуњава услове утврђене чланом 149. Закона о високом образовању (Службени гласник РС број 73/10, 104/11, 84/12, 108/13 и 44/15).

У прилогу достављамо:

- Извјештај Комисије о оцјени урађене докторске дисертације;
- Приједлог одлуке Наставно-научног вијећа Филозофског факултета Пале о усвајању извјештаја Комисије за оцјену урађене докторске дисертације.

Д Е К А Н

Доц. др Драга Мاستиловић

Телефон/факс: + 387 (0)57 223 479, 227 410, Адреса: Алексе Шантића 1 71420 Пале, е-пошта: filozof@paleol.net, <http://www.ffuis.edu.ba>
Telefon/faks: + 387 (0)57 223 479, 227 410, Adresa: Alekse Šantića 1 71420 Pale, e-pošta: filozof@paleol.net, <http://www.ffuis.edu.ba>
Број: 1117/18

Датум: 17. 4. 2018. године

На основу члана 71. Закона о високом образовању Републике Српске (“Службени гласник Републике Српске”, број 73/10, 104/11, 84/12, 108/13, 44/15 и 90/16) и члана 57. Статута Универзитета у Источном Сарајеву (број 01-С-294-III/11, 01-С-250-Х/12, 01-С-41-XVII/13, 01-С-198-XX/13, 01-С-44-XVII/13 и 01-С-419-XXXIV/14), Наставно-научно вијеће Филозофског факултета Пале, на 251. сједници, одржаној 17. априла 2018. године, донијело је

ПРИЈЕДЛОГ ОДЛУКЕ

о извјештају Комисије за оцјену и одбрану докторске дисертације
кандидата мр Александре Милошевић

I

Усваја се извјештај Комисије за оцјену и одбрану докторске дисертације *Улога одељенског старешине у реализацији педагошке функције ефикасне школе* кандидата мр Александре Милошевић, у саставу:

1. Др Новак Лакета, редовни професор у пензији, Општа педагогија и Дидактика, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву, ментор;
2. Др Златко Павловић, редовни професор, Општа педагогија, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву;
3. Др Жана Бојовић, ванредни професор, Педагогија и дидактика, Учитељски факултет Ужице, Универзитет у Крагујевцу;
4. Др Бранка Ковачевић, ванредни професор, Дидактика, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву и
5. Др Биљана Сладоје Бошњак, ванредни професор, Општа педагогија, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву.

II

Коначну одлуку о усвајању извјештаја Комисије за оцјену и одбрану докторске дисертације *Улога одељенског старешине у реализацији педагошке функције ефикасне школе* кандидата мр Александре Милошевић, донијеће Сенат Универзитета у Источном Сарајеву.

ПРЕДСЈЕДНИК ВИЈЕЋА

Доставити:

- Сенату Универзитета;
- Кандидату;
- Комисији (1-5);
- У досије;
- У списе;
- Архиви.

Доц. др Драга Мاستиловић

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВИЈЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У ИСТОЧНОМ САРАЈЕВУ

Наставно-научно вијеће Филозофског факултета Универзитета у Источном Сарајеву на седници одржаној 20.2.2018. године именovalo је Комисију за оцeну и одбрану докторске дисертације кандидаткиње мр **Александре Милошевић**, под насловом *Улога одељенског старешине у реализацији педагошке функције ефикасне школе*.

У Комисију за оцeну и одбрану урађене докторске дисертације именовани су:

1. Др Новак Лакета, редовни професор у пензији, Општа педагогија и дидактика, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву, ментор;
2. Др Златко Павловић, редовни професор, Општа педагогија, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву;
3. Др Жана Бојовић, ванредни професор, Педагогија и дидактика, Учитељски факултет Ужице, Универзитет у Крагујевцу;
4. Др Бранка Ковачевић, ванредни професор, Дидактика, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву;
5. Др Биљана Сладоје-Бошњак, ванредни професор, Општа педагогија, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву.

Након прегледа достављене докторске дисертације Комисија подноси следећи:

ИЗВЕШТАЈ

о урађеној докторској дисертацији

ЗНАЧАЈ И ДОПРИНОС ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ СА СТАНОВИШТА АКТУЕЛНОГ СТАЊА У ОДРЕЂЕНОЈ НАУЧНОЈ ОБЛАСТИ

Савремена открића у теоријским и емпиријским оквирима наставе намећу комплексну врсту односа између наставника и ученика, а од наставника се захтева динамичан и флексибилан рад који омогућава виша постигнућа ученика. Наставник је одувек био један од основних чинилаца васпитно-образовног процеса, а колико је овај позив значајан указује чињеница да је још од настанка, васпитање деце сматрано најзначајнијим задатком друштвене заједнице, а за наставнике су бирани најугледнији чланови друштва.

Савремена разматрања школе, односно образовно-васпитног система изискују сталну потребу за критичким преиспитивањем улоге и ефикасности школе, квалитета наставе (и не само наставе) као и њеног укупног педагошког деловања. Иако су школа и настава затворени системи ограничених координата у простору (учионица, школска зграда), времену (час, школска година), садржају (наставни програми „сви за све“), треба их флексибилније проучавати и користити. Будућност школе и наставника стално се мења и трансформише, било да је реч о целини или о њеним појединим сегментима,

а термин ефикасне школе је еквивалент квалитетној школи (квалитет у образовању, квалитет резултата и квалитет процеса, вредновање квалитета, кооперативно учење у ефикасној школи и сл). Осим тога, ефикасност је основни услов развоја школе и најбољи одговор на промене и захтеве друштва.

У докторској дисертацији *Улога одељенског старешине у реализацији педагошке функције ефикасне школе* улога одељенског старешине је примарно сагледана из своје васпитне улоге али и из организаторске, административне улоге и улоге у сарадњи са родитељима ученика. Сам термин „старешина“ као и термин „педагогија“ наслеђени су из педагошке традиције, међутим треба их схватити у савременом значењу. Кандидаткиња указује да се не ради о старешини као ауторитативној и хијерархијски надређеној личности, већ о руководиоцу, координатору и стручњаку који каналише и усмерава целокупни васпитни рад у одељењу у коме је васпитна концепција наставних и ваннаставних активности оријентисана на хуман систем вредности и сазнајни свет ученика.

Основни допринос докторске дисертације *Улога одељенског старешине у реализацији педагошке функције ефикасне школе* може се сажети у неколико тачака:

1. Указивање на педагошко-васпитну улогу одељенског старешине коју неретко карактеришу ауторитарни и стихијски стил рада, као и формалистички приступ у реализацији педагошког рада. У условима друштвене кризе и поремећених вредности јавља се вредносна дезоријентисаност ученика због чега је објективно теже остваривати циљеве васпитног рада. Одељенске старешине нису довољно педагошки оспособљене и мотивисане за бројне и сложене задатке које треба да реализују. Без одговарајуће подршке, контроле и помоћи они најчешће прибегавају примени традиционалних метода рада које су засноване на ауторитарној концепцији васпитања и недовољно студиозном и одговорном остваривању својих педагошких дужности. То се, неминовно, неповољно одражава на квалитет и ефективност рада одељенског старешине.
2. За успешно обављање сложених, одговорних и педагошких захтевних функција одељенског старешине нужно је предузети низ системских мера на плану: интензивирања васпитног рада школе, оспособљавања наставника, а будућих одељенских старешина, током њиховог припремања за наставнички позив; осмишљавања и реализације програма перманентног усавршавања и самоусавршавања одељенских старешина и побољшања статусног положаја наставничке професије.
3. Потреба да се утврде објективни ставови и мишљења ученика, родитеља и одељенских старешина о важним наставним питањима условила је и ово истраживање. Оно, уз слична, али из другог угла сагледана истраживања, је детаљније истражило и јасније преиспитало васпитно-педагошки рад одељенских старешина и потребу ученика и родитеља за интензивнијим васпитним радом и заједничким активностима. Упоређујући резултате овог са сличним истраживањима, кандидаткиња је указала на актуелност теме, на то колико се васпитни рад одељенских старешина мења током последњих неколико деценија у односу на подизање захтева према одељенским старешинама, али и очекивања родитеља којима је потребна помоћ у васпитању њихове деце и потребама ученика који се суочавају са недаћама савременог друштва.

ОЦЕНА ДА ЈЕ УРАЂЕНА ДИСЕРТАЦИЈА РЕЗУЛТАТ ОРИГИНАЛНОГ НАУЧНОГ РАДА КАНДИДАТА У ОДГОВАРАЈУЋОЈ НАУЧНОЈ ОБЛАСТИ

Вођена идејом да је одељенски старешина кључни чинилац у васпитно-педагошком сегменту рада школе а који чини суштинску претпоставку друштвеног прогреса и опстанка, кандидаткиња је у свом раду испитивала ставове и мишљења ученика, родитеља и наставника/одељенских старешина о улогама одељенских старешина у реализацији педагошке функције савремене, ефикасне школе али је и анализирала дистанцу/удаљеност ученика и родитеља од одељенских старешина, као и дистанцу коју одељенски старешина поставља између себе и ученика, односно родитеља, указујући на чињеницу да што је блискост већа, то су и резултати васпитног рада обухватнији. Резултати истраживања су потврдили да одељенске старешине остварују различите улоге у реализацији педагошке функције у основној и средњој школи чиме је потврђена општа хипотеза. Сем тога, анализирајући пожељне и непожељне особине одељенских старешина указала је на везу са сличним

истраживањима који су се генерално односила на све наставника а указала на слику пожељног одељенског старешине која може постати узор наставницима у савременој школи али и важан показатељ њиховог професионалног развоја. Закључцима и педагошким импликацијама, произашлим из резултата истраживања, кандидаткиња је указала на: неопходност системског решавања сарадње и помоћи стручних сарадника одељенском старешини-почетнику у овој улози у виду измена и допуна правилника који ближе одређују и утврђују послове стручних сарадника; потребу увођења менторства и задужења конкретног, искусног наставника у циљу обезбеђивања неопходне подршке у раду одељенског старешине-почетника; препоручила је да се на нивоу школе или више школа организује размена искустава и примера добре праксе уз периодично окупљање одељенских старешина; указала на неопходност испитивања потребе и интересовања ученика пре израде програма рада одељенских старешина, а нарочито приликом планирања садржаја часова одељенског старешине и одељенске заједнице; назначила важност диференцирања програма рада одељенског старешине према узрасним потребама ученика уз временску артикулацију, методе и облике рада, сарадника у реализацији и са којим циљем; да одељенске старешине и стручни сарадници периодично вреднују квалитет садржаја и исходе рада одељенског старешине и одељенске заједнице; да се обогати понуда различитих видова стручног усавршавања за одељенске старешине и друге наставнике који могу имати ову улогу у наредним школским годинама (семинари, стручни скупови, конференције, округли столови итд.); да се појача стручно усавршавање наставника за ефикаснију улогу одељенског старешинства у савременој школи кроз индивидуално стручно усавршавање и стручно усавршавање у оквиру школе (стицање комуникацијских вештина, познавање психолошких и развојних особина ученика, сарадњу с родитељима, развијање социјалних вештина, руковођење одељењем и развијање инклузивне културе итд.); да се недостатак педагошких и психолошких знања из методике, дидактике, педагошке психологије и сл., неопходних за успешан рад одељенских старешина, допуни системским решењем на педагошким факултетима који би своје студијске програме допунили оваквим програмима, а нарочито са програмима који би у својој основи имали васпитне садржаје и методiku рада одељенског старешине; да се у законским и подзаконским документима прецизније дефинишу послови и одговорности одељенског старешине, што до сада није учињено, као и на неопходност да се покрене педагошка периодика са васпитним садржајима која би била у функцији подршке и помоћи одељенским старешинама, а са циљем ефикаснијег остваривања њихових многобројних улога.

Комисија закључује да је докторска дисертација мр Александре Милошевић резултат властитог и оригиналног истраживања којем посебну вредност и научну тежину даје сазнање да је рад коректно методолошки конципиран и то што је реализован у складу са постојећим методолошким стандардима.

ПРЕГЛЕД ОСТВАРЕНИХ РЕЗУЛТАТА РАДА КАНДИДАТА У ОДРЕЂЕНОЈ ОБЛАСТИ

Мр Александра (девојачки Рогић) Милошевић је рођена 06.10.1967.године у Ужицу где је завршила основну и средњу школу. Након тога, завршава Педагошку академију „Желимир Жељо Ђурић“ у Ужицу и стиче звање наставника разредне наставе, а потом уписује Филозофски факултет у Београду, одсек педагогије, који завршава 1995.године са звањем дипломираног педагога.

Од 1996.год. почиње да ради као васпитач у Дому за децу и омладину без родитељског старања „Петар Радовановић“ у Ужицу. Од 1997. год. је запослена у Техничкој школи „Радоје Марич“ као стручни сарадник – педагог. У овом периоду је укључена у реформску обуку наставника, што и доводи 2003. год. до преласка у Одељење Министарства просвете и спорта у Ужицу, на радно место саветника за развој и развојно планирање у предшколским установама, основним и средњим школама. У

овом периоду се бави развојем установа у свим областима квалитета као и обукама школа за израду пројектних предлога и аплицирање за добијање средстава из кредита Светске банке.

Након положеног испита за просветног саветника 2005.године, ради у Школској управи у Ужицу као просветни саветник. Обављајући послове стручно-педагошког надзора, пружала је стручну помоћ у подизању квалитета рада директора, васпитача, наставника и стручних сарадника.

Од 2011.године ради као школски педагог у Медицинској школи и Музичкој школи „Војислав Лале Стефановић“ у Ужицу. Обављајући послове координатора стручног усавршавања, развојног планирања, самовредновања квалитета, како сопственог рада, тако и квалитета рада школа, развојем инклузивне културе, уз обављање других послова из делокруга рада педагога, доприноси бољем и квалитетнијем раду целокупне школе. У јуну 2016.год. је аплицирала и добила звање педагошки саветник као вид напредовања у струци.

Од школске 2016/17.год. је запослена на Високој школи за васпитаче струковних студија у Алексинцу као предавач на основним струковним и специјалистичким струковним студијама (предшколска педагогија, припрема деце за школу и рад са даровитом децом).

Постдипломске студије педагогије је завршила на Филозофском факултету у Источном Сарајеву где је 2014.год. одбранила магистарску тезу са темом „Стил рада савременог наставника као индикатор његових професионалних компетенција“.

Објавила је следеће научне радове:

- Аничих Љ. и Рогић. А. (2006). Establishing of Communication Competence in System of Human Environment, *6th International Conference "Research and Development in Mechanical Industry" RaDMI 2006*, Budva, Montenegro, 13-17.September, Proceedings on CD-ROM, ISBN-10 86-83803-21-X and ISBN-13 978-86-83803-21-7
- Стаматовић, Ј. и Рогић, А. (2008). Праћење и евалуација стручног усавршавања наставника, *Иновације у настави*, 1, 98-110.
- Стаматовић, Ј. и Милошевић. А. (2014). Истраживачка улога педагога у савременој школи, У Зборнику радова: *Идентитет професије педагог у савременом образовању*; Београд: Филозофски факултет, 63-70.
- Милошевић А. (2014). Стил рада савременог наставника. *Зборник радова*, 16. Ужице: Учитељски факултет Универзитета у Крагујевцу, 373-384.
- Милошевић А. (2015). Социјална дистанца ученика од наставника у старијим разредима основне школе. *Учитељ*, 119-132.
- Стаматовић, Ј. и Милошевић, А. (2017). Место и реализација васпитних програма у савременој школи, *Зборник радова*, 20(19), Ужице: Учитељски факултет Универзитета у Крагујевцу, 9–20.
- Милошевић А. (2018). Улога невербалне комуникације у реализацији педагошке функције предшколске установе. *Зборник радова са Тринаесте конференције „Васпитач у 21. веку“*, 17. Алексинац: Висока школа за васпитаче струковних студија, 213-221.

Кандидаткиња је објавила и једну монографију:

- Милошевић Александра (2015): *Стилови рада савременог наставника*. Ужице: Регионални центар за професионални развој запослених у образовању.

ОЦЕНА О ИСПУЊЕНОСТИ ОБИМА И КВАЛИТЕТА У ОДНОСУ НА ПРИЈАВЉЕНУ ТЕМУ

Докторска дисертација мр Александре Милошевић под називом *Улога одељенског старешине у реализацији педагошке функције ефикасне школе* састоји се од

335 страница формата A4 јасно изложеног текста са 120 табела и 62 графичка приказа. Подељена је у следећа поглавља: Уводна разматрања, Теоретски приступ, Методолошки приступ, Резултати истраживања и интерпретација, Закључак, Литература и Прилози.

У уводним разматрањима (стр. 4 – 7) кандидаткиња се осврнула на савремена разматрања школе, односно образовно-васпитног система који изискују сталну потребу за критичким преиспитивањем улоге и ефикасности школе и квалитета наставе (и не само наставе), већ и њеног укупног педагошког деловања. Кандидаткиња указује на чињеницу да су одељенске старешине, уз учитеље, најзначајнији васпитно-педагошки стубови школе.

Теоретски приступ (стр. 8-99) обухвата пет поглавља. У првом (Ефикасна школа (9-12 стр.)), указује на повезаност ефективности и ефикасности са квалитетом школе, и то на макро, и на микро плану. У другом поглављу (Педагошка функција школе, 12-18 стр.) диференцира функцију школе на друштвени и педагошки ниво где се у овом другом посебна пажња посвећује васпитном раду, односно да се рад школе и наставника не може сматрати задовољавајућим, најмање квалитетним, ако они не остварују и васпитне задатке. Трећи део рада (Улоге и компетенције одељенског старешине у ефикасној школи, 18-89 стр.) представља теоријску основу дисертације. У њима су размотрена нека теоријска полазишта битна за обрађену тему (улоге и функције одељенског старешине у ефикасној школи, методе и облици васпитног рада одељенског старешине са ученицима, принципи васпитног стила рада одељенског старешине и компетентност наставника за улоге одељенског старешине сагледане кроз личне и професионалне особине одељенског старешине, васпитни стил рада одељенског старешине и анализа досадашњих истраживања о одељенском старешини каквог желе ученици). Четврто поглавље (Компаративна анализа функција одељенског старешине у школским системима других земаља и код нас, 89-93 стр.) даје анализу законске и подзаконске регулативе у суседним земљама, Словенији, Хрватској, Црној Гори, Босни и Херцеговини и Македонији као и у Србији. Кандидаткиња указује на спорадично помињање одељенских старешина само у сегментима који уређују васпитно-дисциплинске процедуре у школи, школску евиденцију и документацију и прикупљање података ради јединствених база података које имају готово све земље у окружењу и да су дате само уске смернице за комплексан рад одељенских старешина у основним и средњим школама. У петом поглављу (Одељенски старешина – предмет истраживања (досадашња важнија истраживања), 93-99 стр.) приказани су резултати претходних истраживања у којима су проучавани проблеми блиски теми докторске дисертације.

Методолошки део дисертације (стр. 100-106) садржи предмет, циљ и исцрпан преглед полазних задатака истраживања и хипотеза, указивање на његов значај, преглед варијабли обухваћених истраживањем и метода, техника као и опис коришћених инструмената. Дат је опис узорка на којем је реализовано истраживање са његовом структуром по релевантним карактеристикама, као и технике статистичке обраде података.

Централни део дисертације односи се на приказ резултата истраживања (стр. 107– 258), а структуриран је тако да прати задатке истраживања. Приказ је прегледан и логично организован са интерпретацијом која теоријски осмишљава резултате и повезује их са резултатима ранијих истраживања исте или сродних области.

У поглављу *Закључак* (стр. 259 – 278) начињена је синтеза резултата истраживања као и педагошке импликације са конкретним и практичним предлозима за унапређење овог сегмента рада које из синтезе резултата произилазе.

Након закључног поглавља следи преглед коришћене литературе (стр. 279 – 295) који садржи 268 библиографских јединица релевантних за проблеме обухваћене дисертацијом, као и 22 Закона и позаконска акта. Последње поглавље представљају *Прилози* (стр. 296 – 335) који садрже инструменте коришћене у истраживању и табеле са резултатима.

НАУЧНИ РЕЗУЛТАТИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Резултати предочени у докторској дисертацији *Улога одељенског старешине у реализацији педагошке функције ефикасне школе* потврђују да је одељенски старешина педагошки, организацијски и административни руководилац одељења који, остварујући се у разноврсним улогама, решава бројне проблеме, реализује свакодневне послове пуне изазова, превазилази повремене тешкоће. Циљ истраживања реализованог у склопу рада на дисертацији био је испитивање улога одељенског старешине у реализацији педагошке функције школе а задаци су се односили на: испитивање улоге одељенског старешине у реализацији педагошке функције школе са становишта наставника, родитеља и ученика и утврђивање да ли постоје статистички значајне разлике у мишљењу наставника у односу на године у обављању послова одељенског старешине, у мишљењу и ставовима ученика у односу на њихов пол и у мишљењу и ставовима родитеља у односу на њихов образовни ниво; испитивање улоге одељенског старешине у реализацији педагошке функције основне, односно средње школе са становишта наставника, ученика и родитеља; компаративни преглед остварености улога одељенских старешина у реализацији педагошке функције у основним и средњим школама и испитивање статистички значајних разлика у мишљењу наставника, ученика и родитеља основне и средње школе о улогама одељенског старешине; анализа процене нивоа блискости одељенског старешине, ученика и родитеља међусобно; испитивање повезаности остваривања улога одељенског старешине у односу на предмет у оквиру кога реализује наставу као и компаративна анализа садржаја рада одељенског старешине у основној и средњој школи.

Резултати истраживања су потврдили да *прва научно-истраживачка хипотеза* по којој не постоје статистички значајне разлике у мишљењу и ставовима наставника у односу на године у обављању послова одељенског старешине, у мишљењу и ставовима ученика у односу на њихов пол и у мишљењу и ставовима родитеља у односу на њихов образовни ниво, у потпуности потврђена. Статистички значајна разлика у мишљењу и ставовима наставника, а у односу на године обављања послова одељенског старешине уочена у појединим сегментима преференције ка обављању појединих послова (организациони и административни послови и сарадња са родитељима), док су усаглашени ставови о васпитном раду као сегменту посла који сви најрадије обављају. Разлика у мишљењу и ставовима ученика различитог пола уочена је приликом процене важности и учесталости реализације појединих васпитних задатака које реализује њихов одељенски старешина. Као мање или више *важне* послове ученици су проценили развијање другарства, солидарности у одељењу, подстицање мотивације код ученика и разговори на тему насиља. Различита је и процена колико се *често* поједини послови одељенског старешине реализују и то кад је у питању брига о ученицима, развијање другарства, солидарности, подстицање мотивације, помоћи у учењу и у решавању конфликта.

Принципијелан, одговоран и савестан одељенски старешина цењен како од ученика тако и од родитеља ученика. Због тога су анализиране пожељне и непожељне особине одељенског старешине и указано је на особине које треба да красе доброг одељенског старешину. *Професионализам* и *толерантност* су високо пожељне особине за све три групе испитаника док су се као заједничке непожељне особине одељенских старешина издвојиле *незаинтересованост*, односно површност у раду и *нетолерантност*.

Резултати истраживања до којих је дошла кандидаткиња показују да одељенске старешине највише воле да се баве васпитним задацима, да сарађују са родитељима и да организују целокупан васпитно-образовни рад у одељењу, а да најмање воле административне послове чиме су потврђене *друга и трећа научно-истраживачка хипотеза* по којима је, према мишљењу и ставовима наставника, ученика и родитеља основне, односно средње школе, доминантна васпитна улога одељенских старешина. Кандидаткиња наглашава да је васпитна улога одељенског старешина интензивнија у основној школи, што је потврђено и анализом социјалне дистанце. Преференција одељенских старешина према васпитним задацима упоредо расте са повећањем година

стажа. Тако се васпитањем ученика мање баве одељенске старешине са најмање искуства у одељенском старешинству (до 5 година), а највише најискусније одељенске старешине (преко 25 година у улози одељенског старешине).

Васпитну улогу одељенског старешине кандидаткиња је анализира на основу процене ученика, родитеља и одељенских старешина о важности али и учесталости реализације послова као што су: *брига о сваком ученику, развијање другарства у одељењу, развијање солидарности међу ученицима, подстицање мотивације код ученика, разговоре на тему насиља са ученицима, решавање конфликтних ситуација, разговоре са ученицима на тему будућег школовања и каријере, помоћ ученицима у учењу, вођење васпитних и васпитно-дисциплинских поступака, доношење са ученицима (заједнички) правила понашања и изрицање похвала и награда ученицима*. Резултати истраживања показују да се ова улога одељенског старешине успешно остварује и у основној, и у средњој школи, с разликом што су у том погледу одељенске старешине основне школе знатно успешније. Одељенске старешине у основној школи указују да су им важнији васпитни послови, што потврђује статистички значајна разлика у ставовима о важности развијања другарства и солидарности у одељењу, разговора на тему насиља међу ученицима, као и у учесталости решавања конфликта међу ученицима и заједничког доношења правила понашања ученика.

Организациону улогу одељенског старешине кандидаткиња је анализира на основу процене ученика, родитеља и одељенских старешина о важности али и учесталости реализације послова као што су: *организација и вођење родитељских састанака, реализација и вођење часа одељенског старешине према усвојеном плану и програму и координација рада одељенског/разредног већа*. Све организационе улоге одељенског старешине су оствареније у основној него у средњој школи, о чему потврђују уједначени ставови одељенских старешина, ученика и родитеља.

Административну улогу одељенског старешина кандидаткиња је анализира на основу процене ученика, родитеља и одељенских старешина о важности али и учесталости реализације послова као што су: *вођење евиденције одељенског старешине и прикупљање информација о породичним и материјалним условима у којима ученик живи*. Ставови све три групе испитаника су уједначени али административна улога одељенског старешине је процењивана као чешће реализована у средњој него у основној школи.

Улогу одељенског старешине у сарадњи са родитељима кандидаткиња је анализира на основу процене ученика, родитеља и одељенских старешина о важности али и учесталости успостављања комуникације и размене информација између родитеља и одељенских старешина, односно укључивања родитеља у васпитно-образовни процес. Ова улога одељенских старешина у основној и средњој школи, по оцени одељенских старешина, ученика и родитеља ученика основне и средње школе није иста, односно сви процењују да је ова улога одељенског старешине остваренија у основној него у средњој школи.

На основу анализе ставова и мишљења ученика, родитеља и одељенских старешина, односно, процене важности и реализације наведених задатака у ове четири области деловања, потврђена је и *четврта научно-истраживачка хипотеза* по којој постоји статистички значајна разлика у мишљењу и ставовима наставника, ученика и родитеља основне и средње школе о улогама одељенског старешине. Васпитна улога одељенског старешине у основној школи је остваренија али и важнија за све три групе испитаника (ученици, родитељи и одељенске старешине).

Испитујући како наставници, ученици и родитељи у целини процењују квалитет рада одељенских старешина, резултати показују да је он на високом нивоу. И одељенске старешине су себе процениле као *веома способне* и углавном *способне* у обављању послова одељенског старешине а да би унапређивали своје компетенције исказале су потребу за професионалним развојем из домена *рада са ученицима којима је потребна додатна подршка*, у налажењу механизма за смањење стреса у школи, *законским прописима, мотивацијом* и о борби против *болести зависности*. Кандидаткиња указује и на забрињавајући податак који говори да готово половина одељенских старешина са до 5 година обављања дужности одељенског старешине није похађала у последњих пет година ни један семинар везан за васпитни рад у школи, односно за конкретан рад одељенског старешине, док одељенске старешине са

повећањем искуства у одељенском старешинству увиђају све већу потребу и за обукама овог типа.

Пету хипотезу да одељенске старешине, ученици и родитељи међусобно остварују близак однос као и њене подхипотезе да одељенске старешине у основној и средњој школи остварују близак однос са ученицима и родитељима, да ученици основне и средње школе остварују близак однос са одељенским старешином и да родитељи ученика основне и средње школе остварују близак однос са одељенским старешином, у потпуности је прихваћена. Ипак, резултати процене односа блискости родитеља и ученика основне школе према одељенским старешинама показују да је узајамни однос са одељенским старешином блискији него што потврђују процене родитеља и ученика средње школе. Сем тога, утврдила је да највећу блискост са ученицима исказују одељенске старешине чији предмети развијају вештине и уметничке способности као и одељенске старешине које иза себе имају различито вишегодишње искуство у улози одељенског старешина (највећу блискост показују одељенске старешине које су у овој улози од 6 до 15 година, потом одељенске старешине са највише стажа (преко 25 година), па категорија од 16 до 25 година, а најмање најмлађе одељенске старешине). Иако не постоји статистички значајна разлика у ставовима ученика у односу на пол, девојчице изражавају већи ниво блискости према одељенском старешини него дечаки, као и у односу на узраст (ученици основне школе изражавају већи ниво блискости са одељенским старешинама него ученици средње школе). Родитељи ученика су доста уједначени у проценама односа блискости/удаљености од одељенског старешина (није уочена статистички значајна разлика у проценама у односу на узраст деце и у односу на образовни ниво), мада већи ниво блискости према одељенским старешинама показују родитељи ученика основне школе као и родитељи ученика са вишим образовним нивоом.

Анализирајући резултате добијене проценама одељенских старешина које предају различите групе предмета о остварености одељенског старешина у различитим улогама (васпитној, организационој, административној, аналитичко-истраживачкој и сарадњи са родитељима) утврдили смо да је присутна статистички значајна разлика само приликом укључивања искуснијег колеге и директора у решавању проблема који се појављују у свакодневним пословима. У свим другим проценама у виду важности и учесталости реализације појединих послова одељенског старешина, у процени ко израђује програм рада одељенског старешина и одељенске заједнице, колико су током основних студија похађали педагогију, психологију и њихове дисциплине, као и самопроцени остварености улога које одељенски старешина реализује, није присутна статистички значајна разлика што потврђује *шесту хипотезу* да предметна област којој одељенски старешина као наставник припада не утиче на оствареност улога одељенског старешина.

На основу квалитативне анализе програма рада одељенског старешина у основној и средњој школи, *седма научно – истраживачка хипотеза* да постоје разлике у програмским садржајима рада одељенског старешина у основној и средњој школи, је делимично прихваћена. Наиме, резултати истраживања указују да у изради програма рада одељенског старешина више учествују стручни сарадници него сами наставници и да је то чешће случај у средњој него у основној школи. Још је већи проблем што нису узета у обзир интересовања и потребе ученика при изради програма рада одељенског старешина на шта указују и ученици, и родитељи а слажу се и наставници Сем тога, могло се уочити да постоје потпуно исти програмски садржаји код многих средњих школа, као и мања разноврсност и различитост садржаја у програмима средњих школа у односу на основне школе. Анализирани програми рада одељенског старешина су најчешће садржали побројане тематске садржаје без диференцијације по разредима, односно, узрасним и развојним потребама ученика, без планиране временске динамике за реализацију планираних садржаја, без наведених носилаца реализације (да ли су то одељенске старешине, стручни сарадници или представници локалних институција и удружења...), без јасно дефинисаних циљева, односно очекиваних исхода. Кандидаткиња истиче да је програм рада одељенског старешина онолико добар колико одсликава специфичне и реалне услове рада школе, али и потребе, развојне

карактеристике и интересовања ученика и да не значи да ће програм који је добро осмишљен, прилагођен и утемељен у једној школи бити ефикасан и у другој школи. Она овде види један од кључних недостатака планирања и програмирања рада одељенског старешине.

Анализирајући основне задатке/послове одељенског старешине, квалитет комуникације са другим наставницима, ученицима, родитељима, самопроцену и процену општег квалитета рада одељенског старешине, спремност на сарадњу са другим чиниоцима васпитно-образовног система као и уложен труд и потребу за даљим стручним и професионалним усавршавањем, кандидаткиња је из овог угла сагледала и указала на значај, начине васпитног деловања, разлике у виђењу и реализацији васпитних утицаја одељенског старешине на ученике. На основу интерпетираних резултата истраживања потврдила је *основну хипотезу истраживања*, односно да одељенске старешине остварују различите улоге у реализацији педагошке функције у основној и средњој школи.

ПРИМЈЕЊИВОСТ И КОРИСНОСТ РЕЗУЛТАТА У ТЕОРИЈИ И ПРАКСИ

Резултати истраживања су примјењиви али и корисни са становишта педагошке теорије и са становишта практичног васпитно-образовног рада јер (а) актуализују и под јаче светло стављају улогу одељенског старешине у основној и средњој школи, (б) истичу значај, целовитост, разноврсност и богатство елемената њене сложене педагошке структуре, (в) показују да се овом педагошком феномену не посвећује потребна пажња у педагошкој теорији и у постојећој васпитно-образовној пракси, (г) могу подстаћи главне актере школског система (научнике, реформаторе, законодавце, наставнике, родитеље, ученике) да се озбиљније и потпуније позабаве улогом одељенског старешине. Такође, могу постати инспирација младим и другим истраживачима да у центар свог интересовања поставе овај педагошки проблем. Кандидаткиња је својим истраживањем указала да се улога одељенског старешине ни у чему не може одвојити од људских и стручних особина наставника а то може бити важан сигнал за преиспитивање праксе уписа студената на наставничке факултете и професионални развој наставника у институционалним и ванинституционалним оквирима.

НАЧИН ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ РЕЗУЛТАТА НАУЧНОЈ ЈАВНОСТИ

Резултати добијени истраживањем које је реализовано у склопу рада на дисертацији и закључци изведени на основу тих резултата примјењиви су у практичном васпитно-образовном раду и односе се на конкретан рад одељенских старешина. Због тога је пожељно овај рад учинити доступним широј педагошкој јавности. За највећи део резултата би то било оптимално учинити у виду монографије, део у виду практикума за садашње и будуће одељенске старешине, док би се неки посебни сегменти резултата могли објавити као чланци у педагошким часописима. Такође, неки од резултата могу наћи место и у стручним семинарима који се организују за наставнике и стручне сараднике у школама.

ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

На основу увида у садржај докторске дисертације укључујући теоријски оквир проблема, резултате истраживања, њихову интерпретацију и допринос педагошкој науци Комисија констатује следеће:

Рад је у свему конципиран и урађен према пројекту истраживања који је Наставно-научно вијеће Филозофског факултета Универзитета у Источном Сарајеву прихватило приликом одобравања теме докторске дисертације *Улога одељенског старешине у реализацији педагошке функције ефикасне школе*.

Истраживање је спроведено коректно по свим методолошким стандардима, почев од израде мерних инструмената и прикупљања података, преко квантитативне и квалитативне анализе до извођења генерализација и интерпретације резултата истраживања.

Истраживање је засновано на широком спектру теоријских и емпиријских радова везаних за предмет истраживања што је омогућило успешну компарацију постигнутих резултата са резултатима других истраживања. То су поуздани показатељи доброг познавања материје из области дисертације и оспособљености кандидаткиње за самосталан и креативан научни рад.

Докторска дисертација *Улога одељенског старешине у реализацији педагошке функције ефикасне школе* је оригиналан научно-истраживачки рад значајан за педагошку науку зато што у теоријским и практичним оквирима третира пожељну педагошку улогу одељенског старешине у ефикасној школи. Рад је, у читавој својој садржајној структури, добро систематизован и писан разумљивим језиком и стилем.

Полазећи од позитивних и аргументованих оцена и ставова о урађеној докторској дисертацији *Улога одељенског старешине у реализацији педагошке функције ефикасне школе* Комисија предлаже Наставно-научном вијећу Филозофског факултета Универзитета у Источном Сарајеву да прихвати оцену дисертације и одреди датум њене јавне одбране.

Чланови Комисије:

1. Др Новак Лакета, редовни професор у пензији, Општа педагогија и дидактика, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву, ментор

2. Др Златко Павловић, редовни професор, Општа педагогија, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву

3. Др Жана Бојовић, ванредни професор, Педагогија и дидактика, Учитељски факултет Ужице, Универзитет у Крагујевцу

4. Др Бранка Ковачевић, ванредни професор, Дидактика, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву

5. Др Биљана Сладоје-Бошњак, ванредни професор, Општа педагогија, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву

Пале, 23. март 2018.